

samoupravljanje, da so za socializem, za komunizem, ker vse to marsikdaj preveč enačijo z neuspešnostjo, z utopičnostjo, z ideologijo kot izkrivljeno zavestjo in podobno. Ključ za vse to pa je v sami Zvezi komunistov, ki mora znotraj sebe, v vsej svoji raznoteri sestavljenosti vendarle uveljaviti konsistentno teorijo kot teorijo za spremembo prakse.

SONJA LOKAR

Za komunizem si ne moremo izmišljati etapnih ciljev

V prispevku tovariša Hafnerja je predvsem poudarjeno pojmovanje komunizma kot cilja in vizije delavskega razreda. Dobro je analizirano, kako na izgubljanje komunistične vizije kot merila vsakdanjega praktičnega ravnanja v ZK vpliva njeno prepočasno spreminjanje iz partije oblasti v notranjo revolucionarno silo gibanja združenih samoupravljalcev. Dobro je tudi prikazano, kako ta zastoj neugodno vpliva na socialno strukturo članstva ZK in razjeda njegove moralnopolitične in vrednostne usmeritve, vse to pa oddaljuje ZK od temeljnih slojev delavskega razreda.

Nobeni od teh trditev ni mogoče oporekati, vendar pa so po mojem prepričanju v analitičnem smislu v izhodišču nekoliko prekratke in jim je treba dodati še eno bistveno sestavino. Treba je namreč analizirati, kaj pomeni – z vidika strategije in taktike današnje zveze komunistov – znana teoretična ugotovitev klasikov marksizma, da komunizem ni stanje in ni »ideal«, h kateremu komunisti težimo, in ni naključna izmišljotina te ali one genialne glave ali sekte, ampak je zgodovinsko gibanje milijonov delovnih ljudi. Takoj, ko pri analizi upoštevamo tudi spoznanje, da je komunizem gibanje, katerega subjekt je zavestno samodejaven delavski razred, smo si namreč prisiljeni zastaviti vprašanje, ali je in zakaj je ta del delavskega razreda, ki je strukturiran kot delavsko gibanje, danes v defenzivi. Ugotovitev tovariša Hafnerja je točna. Mislim, da na tej ravni ostajajo tudi mnoge analize buržoaznih teoretikov, ko ugotavljajo, da v zgodovinski pojavnosti komunističnih oblik gibanja bolj ali manj stalno prihajajo na dan težnje po tem, da partija zamenja gibanje, aparat zamenja partijo in navdihnjene voditelji zamenjajo partijski aparat. Vendar pa je potrebna analiza, ki bi dala za akcijo uporaben odgovor na vprašanje, kateri so tisti procesi, ki potekajo znotraj samega temeljnega subjekta revolucije, torej znotraj delavskega razreda kot celote in znotraj celotne družbene strukture, s katero je ta razred v vseh sodobnih družbah usodno povezan, iz katerih se rojeva ta substitucionalizem, katerega najtežja posledica je, vsaj v smislu razvoja proizvodjalnih sil, premalo dinamična ali celo toga družba.

Analiza, ki je sicer pravilno ugotovila, da se je današnja ZK odtujila od svojega razrednega temelja in išče izhod v njeni ponovni trdnejši povezavi predvsem z neposrednimi proizvajalci v podružbljeni materialni proizvodnji, je po mojem samo abstraktno pravilna, ni pa dovolj radikalna, ker ni prišla do jedra problema. Jedro problema pa je, da v vsem sodobnem svetu poteka v znamenju nesporne ofenzive desničarske in militaristične frakcije svetovnega kapitala – o tem je danes že bil govor – tako globoka, usodna in izrazito neenakomerna socialna preobrazba delavcev v materialni in nematerialni proizvodnji, s kakršno se lahko meri le še preobrazba iz obrtniških in manufakturnih delavcev v industrijske delavce zahodne Evrope in Amerike, kakršna je potekala od začetka do 70. let 19. stoletja. Naj spomnim, da je bila ta preobrazba hkrati tudi težak proces iskanja idejnih in organizacijskih strategij razrednega boja delavskega razreda, ki jo je Engels slikovito opisal kot nepregledno množico ponujalcev čarobnih lekov in spopadov njihovih sektaških pristašev. Prehitro smo ob tem pozabili, da poenotenje zavesti tedanjega delavskega razreda na osnovah vzpostavljanja enakega objektivnega družbenoekonomskega položaja industrijskega proletariata, ki je postal temeljna delovna struktura razvitih kapitalističnih družb, ki je prevladovala od konca 19. stoletja do sredine 20. stoletja, ni bilo le uveljavitev marksizma, ampak je hkrati potekalo tudi kot zgodovinski poraz obrtnih in manufakturnih delavcev in njihovih idejnih in organizacijskih oblik boja. Novi objektivni materialni eksistenci delavskega razreda so bile prilagojene tudi idejne in organizacijske oblike njegovega boja, torej programi, strategija, taktika in organizacijske strukture delavskih partij Prve, Druge in tudi Tretje Internacionale.

Povsod, kjer so idejne sile industrijskega delavskega razreda ostale v opoziciji, so se razvile bodisi v družbeno nepomembne sekte bodisi v velike, množične socialistične, socialdemokratske in komunistične politične partije večpartijskih buržoazno-demokratskih sistemov, kjer pa so si delovni sloji izborili revolucionarno zamenjavo razredne oblasti, pa so predvsem komunistične partije prerasle v množične politične partije enopartijskih sistemov vladavine v imenu in namesto delavskega razreda. Te so zmogle idejo komunizma objektivizirati predvsem kot tako imenovani sivi, kasarniški ali »tegovni socializem«. Značilno za komunistično partijo oziroma za zvezo komunistov je, da je vse od spopada s stalinizmom zavestno poskušala razviti alternativo takšnemu socializmu in takšnemu samorazvoju.

Od nastanka kapitalizma do danes so bile zakonitosti razvoja kapitala v svetovni sistem imperativ razvoja proizvajalnih sil in predvsem razvoja samega delavskega razreda. V tem razvoju se je brezobzirnost transformacijskih sposobnosti kapitala izkazala v socialnem trpljenju delovnih slojev na vseh njegovih ključnih prelomnih razvojnih fazah: v procesu prvobitne akumulacije kapitala, ob industrializaciji in danes se izkazuje v pretvorbi industrijskega delavskega razreda v delavski razred, ki postaja nosilec

proizvodnje v tretji znanstveno-tehnoški revoluciji. Množična brezposelnost in brezperspektivnost ogromnega dela mlade generacije in precejšnjega števila včerajšnjih klasičnih industrijskih delavcev, nebrzdano trošenje kapitala za vojaške namene, lokalne vojne, večanje razvojnega zaostanka nerazvitih, ekološke katastrofe in lakota v svetu so dokazi današnjega težkega razvojnega preloma. Vsakokratno razvojno preobrazbo kapitalistične družbe je pretežni del delovnih slojev, ki za tako pretvorbo ni bil sposoben ali ki ga taka pretvorba ni mogla dovolj hitro vsrkati, plačal z obubožanjem, izseljevanjem, brezposelnostjo, lakoto ali celo z življenjem kot topovska hrana v različnih vojnah – od tega v dveh svetovnih.

Razvojna pretvorba, ki pravkar poteka, je najbolj radikalna in grozljiva med vsemi dosedanjimi. Subjektivne sile delavskega razreda industrijske dobe, ki je ne morejo preprečiti in so jo v sodobnih socialističnih deželah, kjer vladajo v imenu tega razreda, celo prisiljene voditi, pa so prilagojene interesom tistega dela delavskega razreda, ki je zgodovinska žrtev sedanjega razvojnega preloma. To je po mojem mnenju tudi vsebina zgodovinskega izziva za samo ZK. Komunizem, pojmovan kot gibanje, si ne more izmišljati svojih etapnih ciljev. Te cilje določata dosežena razvojna stopnja proizvajalnih sil in iz nje izvirajoče razmerje moči med družbenimi subjekti, ki so nosilci družbene reprodukcije. Tega razmerja pa ne določajo samo kvantitete, ampak veliko bolj tudi kvalitete. V območju razvoja proizvajalnih sil pa so kvalitete družbeni sloji in skupine, ki so nosilci najrevolucionarnejših produkcijskih zmožnosti. V svetu, ki se je znašel na meji svoje fizične primernosti za goli obstoj človeške vrste, najrevolucionarnejših produkcijskih zmožnosti ne more več uspešno razvijati kapitalska logika, ker je ta logika roparska in delna, obstoj človeštva pa terja rešitve po meri človeka vrednega življenja za večino človeštva.

Strinjam se s tovarišem Bibičem, ki je govoril o tem, da gre pri obnovi družbeno privlačne komunistične vizije danes za prizadevanja oblikovati novo, vrednostno drugačno koncepcijo celotnega razvoja človeštva in vsake njegove globalne družbe in si takšno koncepcijo tudi izboriti. Tako se temeljno teoretično, praktično in celo organizacijsko vprašanje današnjega delavskega in tudi komunističnega gibanja v svetu in v naši družbi postavlja takole: kako zagotoviti neizogibno preobrazbo industrijske v socialistično kibernetično družbo po poti demokratično oblikovanega razvojnega konsenza, ki ga bodo vodili razvojno najsposobnejši deli današnjega in potencialnega delavskega razreda v dolgoročnem interesu vseh delovnih slojev?

V naši družbi postaja vse bolj jasno, da bo mogoče pravilno odgovoriti na vprašanje samo za ceno boja za zavest zaostajajočih delov delavskega razreda, za ceno družbenega konflikta z zaostajajočimi in razvojno težje prilagodljivimi sloji delovnih ljudi, zlasti pa z nosilci celih slojev, ki tvorijo njihovo idejno, kulturno, politično, upravno in organizacijsko nadstavbo in katerih aktivnost je danes očitna kot obnavljanje etatizma in tehnokra-

tizma, kot vračanje ZK na pozicije partije oblasti ali na vlogo »debatnega kluba« in kot oženje možnosti za razvoj socialističnega samoupravljanja.

Postavljam hipotezo, da se bodo morale idejnoteoretske organizacijske sile revolucionarnega delavskega gibanja, torej tudi ZKJ, tako radikalno prestrukturirati, kot so se morale predmarksovske delavske sekte in gibanja v 19. stoletju, ali pa bodo propadle. Radikalna transformacija, ki je pred ZK, je toliko težja, ker imajo prav nosilci zavesti teh zaostajajočih delovnih in upravljalških slojev večino v vseh socialističnih subjektivnih silah po vsem svetu in tudi pri nas. Njihovo moč je mogoče zmanjševati v naši družbi in v ZK samo s krepitvijo temeljnega socialističnega samoupravnega družbenega odnosa, torej s krepitvijo neposredne oblasti samoupravljalcev, ki ustvarjajo v svet odprto, ekonomsko enakopravnejšo družbo, družbo z drugačno kvaliteto življenja. O tem je govoril tudi tov. Šali. Zato je odgovor: zveza komunistov se mora opreti na proizvajalce v materialni proizvodnji, v nekem smislu napačen. Namreč v tisti meri, v kateri je presplošen. Opreti se je namreč treba na vse, ki so potencialni nosilci preboja iz tehnološke, kulturne, vrednostne, vsakršne zaostalosti, na vse v proizvodnem in samoupravnem smislu razvoja sposobne elemente, na tiste delavce v materialni in nematerialni proizvodnji, ki so se pripravljene prekvalificirati in dokvalificirati, na tiste, ki so sposobni družbeno produktivno delati in samoupravljati, na tiste, ki se hočejo učiti in ki se hočejo kritično učiti, ki so pripravljene svojo ustvarjalnost meriti s svetovnimi merili. To pa predvsem pomeni utreti možnosti za ustvarjalno delo vseh, ki so v naši sedanji proizvodnji in upravljanju ostali na obrobju bodisi kot brezposelni in neupoštevani ali pa je njihovo ustvarjalnost zadušilo povprečništvo.

Za tak preboj v inovativno socialistično družbo obstajajo torej močne objektivne in subjektivne ovire v družbi in v ZK. Usodno je, da te ovire najprej premagamo v sami zvezi komunistov. Tega pa ne moremo storiti z zgolj načelnim priseganjem na ideale komunizma, pač pa s takšno njeno notranjo transformacijo, ki je zlasti demokratizacija, ki bo ustvarila prostor za nastajanje nove revolucionarne večine v naših vrstah. To pa pomeni poglobljati in razvijati tiste elemente Titove in Kardeljeve, torej naše programske koncepcije avantgarde, ki obnavlja in konkretizira spoznanje o pomenu revolucionarne samodejavnosti delavskega razreda v novih depolitiziranih oblikah socialistične samoupravne družbe integracije, ki avantgardnost zveze komunistov pojmuje kot sposobnost za odkrivanje možnosti revolucionarne enotnosti delavskega razreda in delovnih ljudi in njihovega uveljavljanja z demokratično komunikacijo med zvezo komunistov in celotno družbeno strukturo in ki na ta način tudi obnavlja pomen subjektivitete, torej revolucionarnega žara, moralne integritete in zavestne odgovornosti vsakega člana ZK in celotne ZK pred združenimi samoupravljalci, pred lastnim in pred vsemi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi.